

ní v oblasti získávání a ukládání informací a disponování s nimi, která slouží určitým cílům“ (s. 120). Kromě zprostředkování českých i zahraničních výzkumných zjištění českému čtenáři upozorňuje také na úskalí související jak s nejednotnou terminologií a obtížnou uchopitelností strategií učení, tak i s problémy spojenými s jejich zkoumáním a spornými parametry dostupných diagnostických nástrojů. Vnímá nedostatečnou podporu strategií učení ve školní praxi u nás, mezi jejíž příčiny řadí kromě nedostatku informací také absenci zkušenosti učitelů s podporou strategií učení v průběhu jejich vlastní školní docházky. Je známo, že právě tato zkušenost s vlastním vzděláváním často determinuje vyučovací styl učitele výrazněji než například znalosti získané v průběhu učitelského vzdělávání. I zde dle mého názoru platí, že informace, které učitel získá četbou knihy, jsou sice inspirující, nicméně pro realizaci výuky podporující rozvoj strategií učení pro většinu učitelů pravděpodobně nebudou dostatečné. Na rozdíl od stylů učení, které lze jen omezeně modifikovat a ovlivnit zvenčí, strategie učení učitelé mohou (a měli by) ovlivňovat a rozvíjet, z čehož vyplývá, že

jejich pedagogické a didaktické kompetence v této oblasti jsou velmi podstatné.

Knihy obsahuje řadu modelových situací a konkrétních příkladů, které ilustrují a doplňují teoretická východiska a informace o realizovaných výzkumech. To ji činí dobře čitelnou pro učitele, kterým je určena na prvním místě. Jak jsem již zmínila výše, je inspirující i pro další cílové čtenáře, zejména pro vzdělavatele učitelů, ale i pro tvůrce vzdělávací politiky. Kniha si zaslouží jejich pozornost tím spíše, že se autorky věnují oblasti cizojazyčného vyučování, v níž existují „u nás“ značné rezervy. Doporučuji ji také jako vhodný zdroj pro studenty učitelství (nejen) cizích jazyků, studenty v doktorských studijních programech a začínající výzkumníky.

S pokračujícím výzkumem v oblasti stylů i strategií učení lze očekávat nová, více či méně překvapivá zjištění i nová doporučení směřující do praxe. Tím, že Gabriela Lojová a Kateřina Vlčková shrnují a kriticky reflektují současný stav poznání v dané oblasti, otvírají zároveň českému (a slovenskému) čtenáři cestu k pochopení dalšího vývoje.

Světlana Hanušová

Jarkovská, L. (2013). *Gender před tabulí. Etnografický výzkum genderové reprodukce v každodennosti školní třídy*. Praha: SLON.

Nová monografia Lucie Jarkovskej, ktorá pôsobí na katedre sociológie fakulty sociálnych štúdií MU, je štúdiom, ktorej cieľom je prispieť k poznaniu o genderovej reprodukcií, a to konkrétne v školskom pro-

stredí. Je určená jednak akademickým pracovníkom/čkam zaoberajúcich sa genderom alebo vzdelávaním, jednak (a podľa môjho názoru najmä) tým učiteľkám a učiteľom, ktorí chcú, aby ich pedagogické pôsobenie

prispevalo k redukcii sociálnych nerovností prostredníctvom uplatnenia genderovo citlivého prístupu. Ten autorka vníma ako reflexívny postup, v ktorom sa kombinuje snaha o porozumenie procesom, pri ktorých sa gender reprodukuje, s uvedomovaním si mnohorozmernosti a ambivalentnosti jednotlivých problémov.

Publikácia je rozdelená na dve hlavné časti. V prvej sa autorka venuje konceptualizácii genderu a vzdelávaniu a zhrňuje poznatky o genderovej reprodukcii v školskom prostredí. Taktiež tu stanovuje, že pri svojej práci vychádzala z etnometodologického rámca, ktorý je ukotvený v interpretatívnej sociológii, konceptu *doing gender* zameraného na gender v interakcii a postštrukturalistických teórií. Táto časť práce predstavuje teoretické rámovanie výskumu, ktoré môže byť pre čitateľa neorientujúceho sa v danej problematike náročnejšou pasážou, avšak zrozumiteľnosť jazyka, ktorým je napísaná, umožňuje jej bezproblémové zvládnutie aj laickým publikom.

Druhá časť publikácie prináša autorkine zistenia z jej etnografického výskumu uskutočneného v jednej školskej triede šiesteho ročníka na brnenskej základnej škole. Zdrojmi pre jej analýzu boli: 1. pozorovania či už v rámci výuky, alebo na rôznych školských akciách, 2. rozhovory s vyučujúcimi, deťmi a školskou psychologičkou, 3. dokumenty, ktoré boli vytvorené pri vyučovaní či sa pri výuke využívali, a nakoniec 4. techniky, kedy deti písali alebo kreslili na autorkou zadané témy. Po tomto metodologickom vstupe autorka zmapovala fyzický priestor školy a poukázala na jeho genderovanosť.

Zvyšok publikácie je venovaný jednotlivým výstupom výskumu. V kapitole II.3 autorka ukazuje, akým spôsobom vstupuje gender a ďalšie kategórie ako vek a etnicita do fungovania triedneho kolektívu a aký majú vplyv na postavenie jednotlivých detí v triede. Zisťuje, že gender je niečo, s čím deti aktívne pracujú a čo v rôznych situáciách rôzne akcentujú. Aj napriek tomu, že gender nie je fixný, tak pôsobí ako normatívne očakávanie, ktoré deti formuje.

Taktiež analýza výskumu ukázala, že gender sa prejavuje bez toho, aby bol naviazaný na konkrétne individuá zaradené do pohlavných kategórií, a tento záver autorka demonštruje na interakcii medzi žiactvom a vyučujúcimi. Žiaci tu zaujímali žensky genderovanú pozíciu bez ohľadu na pohlavie (je im potrebné vstpevať pravidlá, sú podriadení dospelým) a vyučujúci akoby získavali mužský gender bez ohľadu na pohlavie (sú predstaviteľmi kultúry, autority, disponujú mocou).

Autorke sa podarilo nájsť ďalšie osi nerovnosti, ktorými sú etnicita a vek, a tiež paralely medzi nimi a genderom, ktoré spočívajú v tom, ako sú tieto kategórie spolu konštruované a zároveň považované za prirodzený základ sociálnych nerovností, čo slúži k ich legitimizácii. Autorka na konkrétnych príkladoch dokazuje, ako sa súhra všetkých týchto kategórií prejavuje v chovaní a stratégiách rôznych sociálnych aktérov/aktériek, žiačok/žiakov v triede.

Nasledujúca kapitola sa zameriava na to, akým spôsobom sa na reprodukcii genderu podieľa diskurz, a to konkrétne na príklade sexuálnej výchovy. Autorka zisťuje, že pre tento diskurz je typické, že ponechá-

va dievčatá v hodinách sexuálnej výchovy mimo diania a nedáva im priestor pre zapojenie sa do diskusie. Praktikami, ktorých výsledkom je umlčovovanie dievčat, sú používanie maskulinných metafor a jazyka, prokreatívna heteronormativita odrážajúca dvojitý štandard sexuálneho chovania a uplatňovanie sexualizovaného humoru jako performancie maskulinity. Výsledky autorkinej analýzy hovoria, že žiactvo sa učí nie len tomu, že rodičovstvo a reprodukcia je úlohou dievčat, ale aj na úrovni skrytého kurikula dochádza k podpore dievčenskej pasivity a k reprodukcii symbolickej mytizácie ženského tela.

V poslednej kapitole autorka spracováva detské výpovede venované predstavám o genderu. Deti tvorili svoje definície muža a ženy pomocou povinností, ktoré musí to a to pohlavie vykonávať. Neodvolávali sa na prirodzenosť či vnútorné nastavenie žien a mužov k určitým činnostiam, ale pomocou slovesa musieť v reči odkazovali k spoločenským tlakom, vyvíjaným na ne ako na dievčatá a chlapcov. Žiactvo tieto tlaky často vnímalo ako nespravodlivé, a preto vedľa ich snahy o zachovanie kategórie deti do svojich artefaktov integrovali na prvý pohľad vzájomne si odporujúce prvky. Práve tieto zistenia by sa podľa autorky mali stať základmi pre tvorbu a implikáciu genderovo citlivej výuky, ktorá by takto reflektovala existujúcu rozmanitosť pri otváraní genderových hraníc.

Kniha *Gender před tabulí* prináša komplexný pohľad na genderovú reprodukciu na úrovni každodenných interakcií, v rovine diskurzu a umiestňovania jedinca v rámci tohoto diskurzu a v rovine individuálnych

identít, ktoré popisujú samotní/é žiaci a žiačky. Publikácia neprináša konkrétne návrhy či – jazykom autorky – desatoro genderovo citlivej pedagogiky, avšak na taký cieľ ani neaspiruje. Jej prínos tkvie v tom, že je impulzom k premýšľaniu o veciach, ktoré sa javia ako samozrejmé.

Kniha je tiež charakteristická svojou autenticitou, ktorú podčiarkujú poznámky z autorkinej osobnej skúsenosti. Jej osobný prístup pôsobí na čitateľa príjemným dojmom a demaskovanie pochybností a rôznych problémov, ktoré sprevádzali ako výskum, tak aj písanie publikácie, zdôrazňuje triezvosť autorkiných interpretácií.

Autorka pri výskume jednak sedela v lavici ako žiaci a žiačky pozorovanej 6. B, jednak mala skúsenosť so suplovaním, čo jej umožnilo pochopiť limity pôsobenia učiteľky na deti. Taktiež celú problematiku rámuje do širšieho kontextu vzdelávania a politiky a vďaka tomu sa neuchyluje k poučaniu z pozície autority, práve naopak, bez mentovania zdôrazňuje náročnosť uplatňovania genderovo citlivej pedagogiky a naliehavosť zapojenia sa do riešenia tejto problematiky.

Výsledky analýzy výskumu prezentované v knihe predstavujú prínos pre vedné obory, akými sú genderové štúdiá a pedagogika. Čítavý jazyk publikácie je prístupný širokému publiku a informácie nám podávané majú vysokú mieru užitočnosti ako študijného či inšpiračného materiálu. Integrácia poznatkov do pedagogickej praxe, nie len podľa autorky, ale aj podľa mňa, príspeje k vzdelávaciemu systému, ktorý bude prispievať ku kultúrnemu rozvoju a sociálnemu zmiernu.

Monika Laurincová